

Біблійний погляд на мову проповіді та благовістя: інша, чи рідна?

Анотація. В статті досліджуються біблійні приклади (наводиться більше 60 різних уривків від Буття до Одкровення), що стосуються міжкультурного спілкування та благовістя. В контексті сучасної України аналізується вплив вибору мови благовістя на сприйняття Євангелії. Автор розбирає біблійні приклади того, як вибір мови проповіді, одкровення чи спілкування впливав на результат. Аналізує, як процеси українізації та питання національної ідентичності торкаються церковного життя та проповіді. Стаття розглядає біблійні приклади використання різних мов, включаючи мову, якою говорив Ісус Христос, та практику апостолів. Висувається гіпотеза про те, що інтеграція з місцевою культурою та мовою може посилити вплив проповіді, тоді як нав'язування чужої культури та мови може перешкоджати поширенню Євангелії.

Ключові слова: мовне питання, благовістя, національна ідентичність, рідна мова.

Title: "Biblical view of the language of preaching and evangelism – foreign or native?"

Annotation. The article examines biblical examples (more than 60 different passages from Genesis to Revelation) related to intercultural communication and evangelism are given. In the context of modern Ukraine, the influence of the choice of the language of the gospel on the perception of the Gospel is analyzed. The author analyzes biblical examples of how the choice of the language of preaching, revelation or communication affected the result. Analyzes how processes of Ukrainization and issues of national identity affect church life and preaching. The article examines biblical examples of the use of different languages, including the language used by Jesus Christ and the practice of the apostles. It is hypothesized that integration with the local culture and language can increase the impact of preaching, while the imposition of a foreign culture and language can hinder the spread of the gospel.

Key words: Language issue, Gospel, National identity, Native language.

Дмитро Фімушкін, бакалавр богослов'я і журналістики, редактор видавництва «Християнське просвітництво», диякон церкви «Восхождение» (Одеса, Україна).

Вступ

◆ Протягом новітньої історії України, а особливо в останні кілька років, гостро постає питання збереження державної та національної ідентичності, активно проводиться українізація всіх сфер життя. Після початку війни багато українців, в тому числі й проповідники, вирішили говорити українською. Багато людей почали вчити українську мову.

В церковному житті це нашарувалося на нещодавню дискусію про проблему нових перекладів Біблії, коли авторитетно заявлялося, що Синодальний переклад є одним із найкращих перекладів у світі, тож інших і не потрібно. Тепер видано та широко презентовано Біблію сучасною українською мовою в перекладі Турконяка.

Як такі процеси впливають на прийняття людьми Євангелія? Чи відповідає це інтересам Божого Царства? Чи це не «політика», на яку реагувати гріх? Чи регулює Біблія «мовне питання»? Це має значення? Якою мовою благовістити?

Часто ми можемо бачити, як проповідники одягаються в національний одяг та наголошують на важливості християнства для розвитку України. Багато церков приймають рішення співати псалми загального співу лише українською мовою. Передбачається, що свідчення на богослужіннях про те, що християнство позитивно впливає на становлення держави та суспільства, має зміцнити віру слухачів.

Петро Пеннер, у статті «Про мови та народи – Божий задум в історії спасіння народів» припускає, що прояви відмінностей культур та мов різних народів вказує на Божу творчу участь в історії. «Багато чого в людській культурі, – пише він, – відповідає Божій етиці та моральності»^[1]. І хоча багато культурних традицій не є прийнятними з християнської точки зору, він бачить, що різні культури розширюють та доповнюють розуміння людиною Божого задуму спасіння. Так, наприклад, Пеннер описує експеримент, що проводився протягом двох років на п'яти континентах, в процесі котрого різні групи обмінювалися розумінням євангельського уривку про бесіду Ісуса з самаритянкою. В результаті численні культурні паралелі, котрі є в традиціях різних народів, дуже збагатили біблійну історію.

Подібно до цього, вплив місцевої культури на проповідь відображається в контекстуальних – Африканському, Південноазіатському, Слов'янському, Латиноамериканському, Арабському та Європейському – біблійних коментарях, що побачили світ у цьому десятиріччі. В них широко, з урахуванням традицій багатьох культур, розкривається картина того, що говорить Бог у Писанні.

^[1] Петр Пеннер. О языках и народах – Божий замысел в истории спасения народов // Альманах *Богослов'я*, 2021, №30. – С. 31.

Все це свідчить на користь того, що підсвічування колориту, традицій та особливостей місцевої культури позитивно впливає на проповідь.

На противагу цьому, не радісну історію того як в Україні одна культура пригнічувала іншу в процесі проповіді Євангелія, описує Ліна Бородинська. В статті «Як же кожен із нас чує власну мову?» вона пише, що необхідність використання тієї чи іншої мови розглядається церквами залежно від того, наскільки це допомагає чи заважає виконувати головне завдання віруючих – спасіння^[2]. Про збереження культури місцевого населення протестанти не дбають. Авторка констатує, що для протестантів питання мови проповіді й спілкування часто вважається другорядним та має «світський» характер. Таке ставлення до мови, пише Ліна Бородинська, призвело до наступного:

Зі сторінок журналу («Баптист України», засн. 1924 р.) дізнаємося, що українські селяни сприймали баптизм як фактор русифікації, зазначаючи, що ті, хто став євангеліком, одразу починали говорити російською так, «ніби вони приїхали з Москви». <...> Іван Кмета-Єфимович визнавав проблему відсутності української Біблії^[3].

Отже, бачимо, що питання мови проповіді може бути використаним як для справи спасіння душ, так і в імперському підкоренні народів. Проповідь та благовістя можуть стати інструментами маніпуляції церквою «наосліп», для досягнення цілей імперій.

Практика самоусунення християн від обговорення цих питань, в тому числі питань впливу культури загалом та мови зокрема, вже призводила до згубних наслідків. Наприклад, це сприяло процесу знищення української культури. Для цього безбожниками СРСР було навіть дозволено проповідувати в Україні Євангеліє російською мовою.

Зіткнувшись з такими складними питаннями, ми, маючи в якості єдиного правила у всіх питаннях життя і віри Біблію^[4], повинні досліджувати біблійне вчення про те, якою мовою необхідно проповідувати в церкві та благовістити особисто. Для цього ми розглянемо прямі біблійні тексти, що описують вчення та ситуації, пов'язані з нашою темою.

Якою мовою розмовляв та проповідував Ісус Христос

На перший погляд, відповідь на запитання «Якою мовою розмовляв та проповідував Ісус Христос» напрошується інтуїтивно – Він розмовляв своєю рідною, арамейською мовою – розмовною мовою євреїв тих років, у тій місцевості. Про це ми знаємо з багатьох джерел як хри-

[2] Ліна Бородинська. «Як же кожен із нас чує власну мову?» Мова, якою говорить церква // Альманах *Богослов'є*, 2022, т.32, №2. – С. 280.

[3] Там само. – С. 284.

[4] *Основные принципы веры евангельских христиан-баптистов: Сборник.* – Elkhart, USA, Russian Gospel Ministries, 1992. – С. 104.

стіянських, так і світських. Тому, тут відзначимо лише загальні історичні та біблійні вказівки.

В першому сторіччі, в Палестині розмовляли трьома мовами^[5]: грецькою, на івриті та арамейською. Також, хоч і значно меншою мірою, використовувалася мова Римської імперії – латина. Даніель Маргера в роботі «Якими мовами говорив Ісус?»^[6] навів прямі біблійні уривки, що містять ідіоми та прямі цитати, з яких можна зробити висновки про мову спілкування та проповіді Господа. Найбільш прямі ми наведемо нижче.

Латинь у ті часи використовували переважно для вирішення політичних, законодавчих та адміністративних питань. У Новому Завіті ми зустрічаємо згадку латині на табличці, на хресті Господа. В Євангеліях зазначено, що вирок був написаний «єврейською, грецькою, римською» (Лк. 23:38; Ін. 19:19–20). Можливо, латиною розмовляли між собою домашні сотника італійського полку Корнилія, перш ніж вони отримали дар інших мов (Дії 10:46) та заговорили арамейською і супутники Петра почали їх розуміти. Про використання Ісусом Христом латинської особисто в Біблії жодних вказівок немає.

Грецька мова широко використовувалася в Палестині тих часів. Особливо в Галілеї та Єрусалимі. Автори редакційної статті Zondervan Academic «Якими мовами говорили в Палестині першого століття?» з посиланням на роботу Аарона Трешема, зазначають, що в Галілеї, місцевості де Ісус провів більшу частину свого життя та служіння, грецькою мовою говорили в Бейт-Шеані (Скіфополі) та інших містах Десятиградія. Нею також розмовляли в Сепфорісі, місті, розташованому неподалік Назарету. Єврейська діаспора, що повернулася з грекомовних регіонів, принесла цю мову з собою до Єрусалиму. Багато хто з них були вихідцями з Олександрії в Єгипті, регіону, також завойованого греками, який досі перебуває під сильним впливом еллінізму^[7]. Грецька була поширена як міжнародна мова, подібно до того, як сьогодні в світі використовується англійська. Наприклад, грецькою мовою повсюдно робилися написи на монетах часів Ірода Великого.

Ісус необов'язково володів нею досконало. Але Біблія згадує, що Господь особисто розмовляв із римським сотником (Мт. 8:5-13). А під час суду Він розмовляв з Понтієм Пілатом, можливо, грецькою мовою

[5] Aaron Tresham, *The Languages Spoken by Jesus*. The Masters Seminary Journal, Spring 20/1 (Spring 2009), 86.

[6] Ватикан Ньюс – Церква: портал. – URL: <https://www.vaticannews.va/ru/church/news/2021-05/na-kakih-yazykah-govoril-iisus.html> [Даніель Маргера, швейцарський біблеїст, доцент екзегетики Нового Завіту на богословському фак. Лозанського університету та у Папському Біблійному Інституті в Римі].

[7] Safrai, Shmuel. *Spoken and Literary Languages in Time of Jesus*, S. Notley, M. Turney, і B. Becker, *Jesus' Last Week*, (Brill, 2006), 226.

(Ін. 18:28 – 19:12), знайомою їм обом. На жаль, Писання не уточнює, чи розмовляли вони за допомогою перекладача чи без.

Про те, що Ісус міг розмовляти грецькою у повсякденному житті хоча б іноді, ми можемо припустити з того, що в Євангелії від Матвія (16:18) читаємо пряму промову Господа «*Я говорю тобі: ти – Петро...*», де Матвій вживає грецьке слово Петро у фразі, що стала формульною у християнстві та наведеною євангелістом як пряму мову Христа. Але, щоб припускати, що Господь проповідував грецькою мовою, в нас немає достатньо біблійних причин.

Іврит – священна мова Святого Письма – найчастіше використовувалася для письма, а не для усного спілкування. Чи читав Ісус на івриті? Біблія повідомляє (Лк. 4:16–30), що в назаретській синагозі, перед проповіддю Ісус читав сувій пророка Ісаї. Подібно до читання Писання, іврит був мовою дослівного заучування біблійних текстів. Така практика є дуже давньою і дійшла до наших днів. Коли Господь говорив «написано», Він, мабуть, цитував Писання з пам'яті на івриті.

Те, що Ісус проповідував у синагозі та обговорював тлумачення Тори з книжниками, говорить на користь Його вміння читати біблійний іврит. Інакше Його не сприйняли б як Вчителя. Релігійні юдеї дивувалися з того, що Ісус добре знав Писання (Ін. 7:15). Хоча вони вказували, що Він це робив, «*не вчившись*». Тобто, при першому знайомстві з Ним в них створювалося враження, що основна для Нього мова інша, а Його пізнання в івриті сприймалися з подивом.

Говорячи про можливість проповідування івритом, слід передбачати, що слухачі Ісуса Христа, прості люди, розуміли іврит далеко не завжди. Так первосвященники, були здивовані, коли звернули увагу на обізнаність Його учнів – Петра та Івана, – в релігійних питаннях, називаючи їх людьми «*некнижними*» й «*простими*» (Дії 4:13). Також звичайні люди помічали, що Ісус навчав «*не як книжники*» (Мт. 7:28-29; Мк. 1:22). Прийнято вважати, що для проповіді на івриті у Христа не знайшлося б такої кількості слухачів, яка була в Нього в дні земного служіння.

Загальною мовою спілкування євреїв того регіону й часу була арамейська. У Новому Завіті збереглися сліди висловлювань Ісуса Христа арамейською мовою: *abbà* («*батько*») – для звернення до Бога (Мк. 14:36), *talit'acum* («*дівчина, вставай*») – звернення до дочки Яїра (Мк. 5,41), *effatà* («*відкрийся*») – звернення до глухонімого (Мк. 7:34) та усім відомий Його вигук на Хресті – *Eloí, Eloí lamà sabactàni* – «*Боже Мій, Боже Мій, для чого Ти Мене залишив?*» (Мк. 15:34).

Український богослов Геннадій Гололоб пише у статті «*Мова й богонатхнення*»:

Христос знав та використовував іврит, особливо у суперечках з фарисеями, як, втім, і розмовну грецьку (наприклад, при розмові з Пілатом). Однак стосовно звичайних Своїх слухачів (тим більше галілеян та самарян), Він користувався виключно арамейською мовою. Для останніх, у синагогах навіть існував переклад біблійного іврити на розмовну арамейську, звідки і з'явилися Таргуми – арамейські версії Святого Письма євреїв, викладені у формі парафразу^[8].

Ісус навчав Своїх учнів молитися арамейською. «Отче наш», – пише Гололоб, – починається з арамейського слова “авва”. Це означає, що Ісус навчав Своїх учнів молитися арамейською мовою, якою на той час розмовляли більшість жителів Близького Сходу»^[9].

В контексті теми про богонатхнення біблійних текстів, Гололоб зазначає, що «Ісус відмовився від традиційної єврейської практики богошанування на івриті, що мало величезне значення для поширення Його вчення по всьому світу»^[10].

Більшість євреїв першого століття, котрі розмовляли арамейською мовою у повсякденному житті, вимовляли завчені молитви давньо-єврейською^[11], як і мусульмани вимовляють традиційні молитви класичною арабською. В іудаїзмі, як і в ісламі, існує священна мова, але в християнстві її немає.

Таким чином, ми бачимо, що Ісус Христос, хоч і міг знати та володіти кількома мовами, проповідував людям і навчав учнів Своєю та їхньою рідною, арамейською мовою.

Перша проповідь Церкви

Але з самого початку суспільної проповіді, буквально з першого дня існування Церкви, Дня П'ятидесятниці, ми бачимо приклад проповіді Євангелії людям, чия рідна мова відрізнялася від мови проповідників. Ця подія докладно описана у другому розділі книги Дій Апостолів.

Запропонований уривок знаходиться на самому початку книги Дій Апостолів і є ключем, який відчиняє читачам опис практики першої церкви у проповіді Євангелії. Автор Дій Апостолів, євангеліст Лука, написав дві книги – Євангеліє від Луки та Дії Апостолів – про те, «як це все було». Таким чином, проповідь на День П'ятидесятниці, яка описана в Діях, є виконанням Великого доручення Ісуса Христа проповідувати Слово Боже «в усіх народах, починаючи з Єрусалиму» (Лк. 24:47), яким закінчується перша книга автора.

^[8] Геннадий Гололоб. Язык и богодухновенность: Связана ли богодухновенность с языком библейского текста? // Альманах *Богомисліє*, 2013, №12. – С. 52.

^[9] Там само. – С. 51.

^[10] Там само. – С. 52.

^[11] Там само. – С. 51.

Лука описує, як на день великого свята – П’ятидесятницю – при великому скупченні народу з різних країн та націй, серед котрих у розпорошенні жили іудеї, сталося диво. На апостолів зійшов Святий Дух, і вони отримали здатність проповідувати про Бога іноземцям їхніми рідними мовами. Це справило сильне враження на слухачів. Особливо їхню увагу привернуло те, що Слово Боже проповідується не івритом або арамейською (рідною мовою проповідників) і не грецькою (мовою між-національного спілкування), а їхніми рідними мовами. В Діях 2:11,12 написано: *«Чи чуємо їх нашими мовами, що говорять про велику справу Божу? І дивувалися всі і, дивуючись, говорили один одному: що це означає?»*

Того дня, після проповіді Петра, все закінчилося масовим покаванням і хрещенням. Тут доречно уточнити, що різними мовами апостоли заговорили ще до проповіді Петра. Вони отримали цю здатність через те, що Святий Дух зробив над ними чудову дію. Всупереч думці, що вони як завжди проповідували своєю мовою, а кожен слухач їх чув своєю, уточнимо, що чудовий дар було дано не слухачам, а апостолам.

Знаменням того, що проповідане було істинним Божим посланням, Господь зробив таке, що Благу Звістку вимовляли рідною мовою слухачів – *«нашими мовами»*. Таке благовістя «нашими мовами» про діла Божі було обрано Богом для першої проповіді першої Церкви.

Чи є розвиток цієї практики і наскільки це виняткове явище, ми побачимо на сторінках Писання, розглянувши вживання «інших» мов і не тільки.

Про дар інших мов

В Діях Апостолів, автор кілька разів описує застосування дару «інших мов» для проповіді. Щоразу, той факт, коли люди чують іноземців, котрі розмовляють їхньою рідною мовою, переконує *«невіруючих»* (1 Кор. 14:22), що вони мають справу з Божою дією. В одних випадках це відбувається надприродним, в інших – у звичайний спосіб. Учні переходять на рідну мову слухача і це переконує того, хто сумнівається, прийняти те, що відбувається та говориться, як Божу істину.

Традиційно, більшість читачів звертають увагу на те, що у Діях, біблійні уривки описують подолання «міжкультурних кордонів» між юдеями та прозелітами, самарянами, язичниками та рештою світу. Але в нашому дослідженні ми звертатимемо увагу на інші сторони цього досвіду.

Отже, спочатку ми читаємо у вже згаданому вище уривку, що *«А коли оцей гомін зчинився, зібралася безліч народу, та й диву далися, бо кожен із них тут почув, що вони розмовляли їхньою власною мовою!»*

(Дії 2:6). Паломники з різних країн чули «про Божі діла» своєю рідною мовою, тобто мовою народу, в якому вони народилися та яка була їхньою рідною мовою^[12]. Це переконало їх застосувати до себе слова апостолів, а потім і проповідь Петра, і відгукнутися на заклик покаятися перед Богом.

Поняття що таке «рідна мова», а також про те, чим «перша» відрізняється від «етнічної» та «функціональної» ми розглянемо далі (див. розділ «Написано було єврейською, грецькою, римською»).

Інші мови застосовувалися не завжди

Вдруге ми читаємо в Діях (8:4–6, 14–17) про те, що Пилип проповідував Слово Самаритянам і вони повірили в Господа. Потім прийшли апостоли Петро та Іоанн, поклали руки на Самаритян, котрі повірили, а ті отримали дар Святого Духа. Цей уривок хоч і розповідає про прийняття Святого Духа слухачами і часто використовується у зв'язку з подоланням розбіжностей між Іудеями та Самаритянами, але згадок про дар «інших мов» (хоча різні знамення та чудеса там були) в ньому немає. Це можна пояснити тим, що юдеї та Самаритяни розмовляли однією мовою^[13], котра була рідною як для проповідників так і для слухачів. Мовного нерозуміння чи проблеми не було. Стороною, котра потребувала підтвердження істинності того, що відбувається, тут були апостоли та юдеї з Єрусалиму. В цьому випадку вони були переконані Святим Духом без вживання дару «інших мов».

Дар іншої мови отримали італійці

Втретє, в Діях Апостолів (10:44–45)^[14], після проповіді Петра римському сотнику Корнилію та його домашнім, дар Святого Духа приймають новонавернені з язичників. Це були родичі та/або слуги іноземного офіцера. Можливо, вони були італійцями, оскільки полк називається «італійським» (Дії 10:1), а їхньою рідною мовою могла бути латинська. Це був не іврит чи арамейська мова, хоча це не уточнюється в Писанні.

В цій історії долається бар'єр між юдеями та язичниками. Тут ми бачимо, що людьми, котрим необхідно доводити істинність того, що від-

^[12] Згідно з однією з концепцій, рідна мова – це мова, яку людина засвоює з раннього дитинства без спеціального навчання, перебуваючи у відповідному мовному середовищі (перша мова). Див.: С.И. Беликов, Л.П. Крысин, Л. П. Социоллингвистика. – М., 2002.

^[13] Девід Петерсон. *В союзі із Богом*. – Одеса: ОБС, 2024. – С. 146.

^[14] «Як Петро говорив ще слова ці, злинув Святий Дух на всіх, хто слухав слова. А обрізані віруючі, що з Петром прибули, здивувалися дивом, що дар Духа Святого пролився також на поган! Бо чули вони, що мовами різними ті розмовляли та Бога звеличували...» (Дії 10:44-46).

бувається, є юдеї, котрі прийшли з Петром. Невдовзі в Єрусалимі вони мають свідчити перед агресивно налаштованими учнями з фарисеїв про те, що сталося. Вони мають бути впевненими у божественному походженні вчинку (проповіді) Петра та спасіння язичників. І Бог дає їм Своє свідчення цього.

Знову ми бачимо, що інструментом переконання Господь обирає емоцію, яка виникає, коли людина чує іноземця, котрий розмовляє та «величає Бога» його рідною мовою. Така впевненість виникла у Петра та його супутників, коли вони стали свідками, що іноземці заговорили з ними рідною, зрозумілою мовою^[15] і при цьому розповідали про великі Божі діла – величали Бога – так само, як це робили самі ж апостоли на день П'ятидесятниці.

Результатом стає впевненість, котру демонструють слова Петра, проголошені під час захисту перед критиками: «*як спочатку й на нас*». Саме це переконало громаду погодитись з Божою волею на те, що «*і поганам Бог дав покаєння в життя!*» (Дії 11:18).

Нас це може навчити тому, що Господь не ускладнює процес благовістя там, де це не потрібно. Його інструменти не є дивами для розваг та «гострих почуттів».

Греки заговорили єврейською

Далі в Діях (19:1–7) описується проповідь Павла учням Іоанна Хрестителя в Ефесі. Ефес був центром грецької культури в Асії, і ця проповідь описує, як було подолано бар'єр між юдеями та еллінами, тобто усім цивілізованим світом.

В що саме ці учні Іоанна Хрестителя вірили, в тексті не записано, але уточнюється, що про Духа Святого вони навіть не чули. Павло був здивований, оскільки зовні ця група була схожа на християнську. В його питанні «*у що ви хрестилися?*» (19:3) прочитується щирий жаль, про те, що маючи зовнішню схожість з істиною, вони не відчували, з ними не відбулося головного – відродження.

Після роз'яснення їм шляху Господнього, учні повірили в Ісуса Христа та хрестились. Апостол поклав на них руки і Святий Дух зійшов на учнів і Ефесяни почали говорити іншими мовами: «*А коли Павло руки на них поклав, то зійшов на них Дух Святий, і різними мовами стали вони промовляти та пророкувати!*» (Дії 19:6). Якими? Це стає зрозумілим через те, що «інша мова» є ознакою для невіруючих (1 Кор. 14:22)^[16]. Тут невіруючою стороною є той, хто в чомусь перекону-

^[15] «Бо чули вони, що мовами різними ті розмовляли та Бога звеличували...» (Дії 10:46).

^[16] «Отож, мови існують на знак не для віруючих, але для невіруючих, а пророцтво – для віруючих, а не для невіруючих» (1 Кор. 14:22).

ється – тобто, апостол Павло. Він почув «іншу» для того, хто розмовляє, але рідну для себе, єврейську мову. Для Луки ця мова так само була не рідною, тому він, хоч і розумів її, називає її «іншою». Апостол Павло почув від іноземців, з якими щойно був змушений говорити грецькою мовою, свою рідну мову і це стало для нього свідченням Божого чуда – відродження тих, хто охрестився. Тепер вони не тільки були «схожими» на учнів Христа, а й в них відбулися справжні зміни.

Пізніше Павло напише до церкви цього міста: *«ви того часу були без Христа, відлучені від громади ізраїльської, і чужі заповітам обітниць, не мавши надії й без Бога на світі. А тепер у Христі Ісусі ви, що колись далекі були, стали близькі Христовою кров'ю. ... І, прийшовши, Він благовістив мир вам, далеким, і мир близьким, бо обоє Ним маємо приступ у Дусі одним до Отця. Отже, ви вже не чужі й не приходьки, а співгромадяни святим, і домашні для Бога»* (Еф. 2:12-19).

Бог говорив до Павла його рідною мовою

Обрання Богом рідної для слухача мови зафіксовано в Біблії також для Його особистої (не публічної) розмови з людиною. Апостол Павло свідчить, що йому Господь говорив єврейською мовою, коли по дорозі в Дамаск покликав на служіння^[17]. Люди, що супроводжували Павла, цього голосу не чули^[18], хоча бачили світло. Це не дивно. Жодного одкровення тим людям Господь не повідомляв. Це було особисте звернення до Павла, і воно було сказано його рідною, єврейською, мовою.

Практичний вплив рідної мови

Але, можливо, вплив рідної мови – це наше домислювання, а насправді це не впливає на відношення до повідомлення? У Святому Письмі ми зустрічаємо пряму вказівку на те, що впливає. Наприклад, в Діях Апостолів (22:2) описується посилення уваги слухачів до слів Павла, коли той звернувся до них рідною мовою: *«Як зачули ж вони, що до них він говорить єврейською мовою, то тиша ще більша настала. А він промовляв»*. В тій конфліктній ситуації для людей було важливим зрозуміти, що саме скаже Павло. Автор уточнює, що коли він звернувся до них їхньою рідною, «єврейською» мовою, *«то тиша ще більша настала»*.

Більше того, спілкування зрозумілою мовою допомогло Павлу не лише проповідувати юрбі земляків. Перед цим виступом знання Павлом грецької мови схилило до нього тисячоначальника – іноземця, який не

^[17] «І як ми всі повалились на землю, я голос почув, що мені говорив єврейською мовою: Савле, Савле, чому ти Мене переслідуєш? Трудно тобі бити ногою колючку!» (Дії 26:14).

^[18] «А ті, що зо мною були, правда, бачили світло, але не почули вони того голосу, що мені говорив» (Дії 22:9).

міг розібратися в сум'ятті, що відбувається на площі. Павло заговорив з ним грецькою мовою (Дії 21:34–39)^[19] і це дозволило апостолу розпочати діалог із іноземцем. І хоча цей приклад не відноситься до проповіді Євангелії безпосередньо, ми бачимо, що перехід на зрозумілу мову значною мірою вплинув на слухача. З підозрюваного або «обвинуваченого», скованого мотузками, Павло перетворився на співрозмовника. Його прохання говорити до народу було виконано.

Біблія про вживання мови для підкорення народів

Тексти Біблії, які прямо вказують на те, що рідну мову люди сприймають краще, зустрічаються ще у Старому Завіті. Біблія описує як для поневолення народів загарбники зверталися до жертв своєї агресії їхньою мовою, щоб отримати необхідний на них вплив.

Так, у 2 Хронік 32:18 написано: *«І кликали вони сильним голосом по-юдейському до ерусалимського народу, що був на мурі, щоб настрашити їх та налякати їх, щоб здобути місто»*. В даному випадку прямо вказується, що рідна для слухачів мова обрана загарбниками для посилення емоційного впливу на них – щоб налякати та настрашити.

Також у 2 Царств 18:26–28 описується суперечка, яка стосується питання, якою мовою потрібно говорити. Іудейські вожді хотіли, щоб вороги говорили своєю мовою, бо перемовники її знали, а оточуючі не розуміли. Це дозволило б вождям зберегти під контролем свій вплив над народом. Розуміли це й загарбники.

Ворожі посланці прагнули не тільки фомально передати послання. Вони хотіли, щоб воно було почуто та прийнято простими людьми. Загарбники бажали вплинути на людей щоб ті прийняли ультиматум. Тому вони обрали рідну мову слухачів: *«І сказав Еліяким <...> Говори до своїх рабів по-арамейському, бо ми розуміємо, і не говори з нами по-юдейському в слух тих людей, що на мурі. І сказав до них великий чашиник: Чи пан мій послав мене говорити ці слова до твого пана та до тебе? Хіба не до цих людей, що сидять на мурі, <...> І став великий чашиник, і кликнув гучним голосом по-юдейському»* (2 Цар. 18:26–28). В цьому описі ми не заглиблюємося у розбір цілей та бажань проти-

^[19] «Але кожен що інше викрикував у натовпі. І, не мігши довідатись певного через заколот, він звелів відпровадити його до фортеці. А коли він до сходів прийшов, то трапилося, що мусіли нести його вояки із-за натовпу людського, бо безліч народу йшла слідкома та кричала: Геть із ним! А коли Павло входив до фортеці, то тисяцького поспитався: Чи можна мені щось сказати тобі? А той відказав: То ти вмієш по-грецькому? Чи не той ти єгиптянин, що перед цими днями призвів був до бунту, і випровадив до пустині чотири тисячі потаємних убійників? А Павло відказав: Я юдеянин із Тарсу, громадянин відомого міста в Кілікії. Благаю тебе, дозволь мені до народу промовити!» (Дії 21:34–39).

борчих сторін. Але ми читаємо біблійне свідчення, що цілеспрямоване вживання рідної мови слухача застосовувалося для впливу на людей з давніх-давен.

Рідна мова слухачів – інструмент Великого доручення

В книзі *Новими мовами заговорять* Ян де Ваард і Юджин Найда заявляють, що дар інших мов, був задуманий як суто практичний інструмент для проповіді Євангелія іншим людям:

Здатність говорити іншими, новими мовами обіцяна апостолам як ознака істинної віри та була дана їм як дар Святого Духа на день П'ятидесятниці. Цей дар має практичне призначення: він відкриває можливості проповіді християнського віровчення серед народів, яким не було дано почути слово Спасіння їхньою рідною мовою. Так, ще до створення християнського корпусу св. Писання, були зазначені шляхи та способи його розповсюдження^[20].

З авторами цих слів згоден і апостол Павло, котрий, пояснюючи віруючим у Коринті призначення дарів Духа, говорить: «*І кожному дається виявлення Духа на користь*» (1 Кор. 12:7).

Дійсно, між описом проповіді на день П'ятидесятниці (Дії 2) та Великим дорученням (Лк. 24) є прямі паралелі. Велике доручення^[21] говорить про усі, тобто різні народи, яких потрібно навчати, тобто розмовляти з ними.

На підтвердження цього, в оповіданні про першу проповідь, протиставляються «галілеяни» та сімнадцять інших націй та народностей, та зазначається, що слухачі були «з усякого народу під небесами» (вірш 5). А місце події, Єрусалим, точно збігається з дорученням Ісуса Христа проповідувати «в усіх народах, починаючи з Єрусалиму»^[22].

Тут необхідно зробити відступ і уточнити, що тими, хто на день П'ятидесятниці пережив «зміну», тобто отримали знання іноземних мов та здатність говорити ними – є апостоли. Це те, що апостол Павло згадує як «різні мови»^[23]. Ці мови зрозумілі іншим людям, котрі теж знають цю мову – вони чули «свою мову». Також, таку мову можуть знати й такі люди, котрих Павло називає «тлумачами». Зазначимо, що про перекладачів ніде не вказується котра з мов є їхньою рідною, а котра є вивченою.

^[20] Ян де Ваард, Юджин А. Найда. *На новых языках заговорят*. – СПб.: РБО, 1998. – С. 5.

^[21] «Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів. І ото, Я перебуватиму з вами повсякденно аж до кінця віку! Амінь» (Мт. 28:19-20).

^[22] «і щоб у Ймення Його проповідувалось покаяння, і прощення гріхів між народів усіх, від Єрусалиму почавши» (Лк. 24:47).

^[23] «А інших поставив Бог у Церкві поперше – апостолами, подруге – пророками, потрете – учителями, потім дав сили, також дари – вздоровлення, допомоги, управління, різні мови» (1 Кор. 12:28).

Іноді можна почути, коли для посилення ступені «надприродності» дару Святого Духа, дар інших мов описується як таке диво, коли апостоли вимовляли слова єврейською, але люди чули їх своєю мовою. Це пояснюється або як вплив Бога на звукові хвилі, після їх виходу з вуст тих, хто говорить, що вони перетворювалися на інші звуки. Або тим, що Бог робив зміни вже в розумі слухачів так, що вони розуміли сенс сказаного. Нібито вже в їх мозку Бог дав їм надприродне знання або Сам моментально перекладав сенс сказаного, тощо.

Це все не є євангельські ідеї. В Біблії ясно написано, що до тих, хто отримав дар Святого Духа, вживається слово «говорили мовами».

Відмінність мови та глосолалії

Під мовою ми розуміємо стійке поєднання наборів звуків, що має стійке значення, зрозуміле мовцю та слухачу. Феномен глосолалії, невиразних звуків белькотання, немає головної ознаки мови – стійкого сенсу. Цей набір звуків є випадковим та не підлягає перекладу. Також, це неможливо багаторазово повторювати або перефразувати. Хоча деякі церкви помилково видають це за дар «інших мов» від Святого Духа, ми не дорівнюємо це явище до «мови».

Особисте інтерв'ювання автором цієї статті десятків членів церков, де «хрещення Духом зі знаменням інших мов» вважається обов'язковою ознакою спасіння, свідчить про те, що ця церковна практика – «глосолалії» – є серйозною перешкодою для прийняття Євангелії людьми, котрі шукали спасіння. Майже всі вони свідчили, що глосолалії, котрі вони чули в церкві, відвертали їх від цієї церкви. Тільки тяжкість страждань через гріх та бажання врятуватися від нього змушували опитаних подолати в собі внутрішній опір та неприйняття і почати відвідувати таку церкву.

В нашому дослідженні Біблії ми бачимо, що саме виголошення слів рідною людині «мовою» сприяло їй наверненню та спасінню. Ставлення людей до того, хто говорить, змінювалося, коли він починав говорити рідною для слухача мовою.

Слід ще раз звернути увагу на опис реакції слухачів на феномен проповіді їхніми рідними мовами. Ми бачимо, що проповідь рідною для слухача мовою була важливим інструментом Святого Духа в новозавітній церкві. Про це свідчить те, що люди, які опираються Святому Духу, дуже агресивно поставилися до чуда П'ятидесятниці^[24]. Вони відкинули свідчення апостолів про Божі діла (спасіння Ізраїлю в давні часи), їхню проповідь та глузували з них. Насмішники зневажили проповідників, назвавши апостолів п'яними. Вони зневажливо поставилися до галілеян,

^[24] «А інші казали глузуючи: Вони повпивались вином молодим!» (Дії 2:13).

які говорили мовами іноземців. На цьому тлі схоже, але різне вимовляння слів схожими мовами (як, наприклад, слов'янськими – українською, білоруською, російською, тощо) викликало насмішку. Можливо, це звучало як «неправильне вимовляння», «каверкання слів», як буває у п'яної людини, коли в неї заплітається язик.

Можливо, справа була у непомірному націоналізмі. Але це точно, що вони були черстві до дії Святого Духа. В цьому випадку будь-який вчинок апостолів був би відкинтий. Вони глузували з ідей нового вчення і відкритості учнів до іноземців, які вважалися «євреям другого сорту». Тому у відповідь Петро почав не виправдовувати поведінку тих, хто говорить або слухає, а зміст Благої Звістки та її обґрунтованість Писанням та історією. Він почав проповідувати їм вже їхньою мовою. І тих, хто покався того дня, було багато.

Ми можемо припустити, що сам зміст Писання, обітниць та пророцтв слухачі знали, адже вони були релігійними та досить зануреними в тему настільки, щоб здійснити паломництво. З цим погодилися і апостоли – Петро заявляв, що ті, хто покався, будучи віруючими іудеями, знали історію Бога і Писання, тому вони цього ж дня були допущені до водного хрещення.

У тому, що саме Петро та апостоли вірно тлумачать Писання й вказують на Ісуса як на Христа, слухачів переконав той факт, що проповідники, будучи самі Галілеянами, говорили не своєю, а їхніми рідними мовами.

Описується, що люди зазнали високого ступеня емоцій: сум'яття (панічна розгубленість), дивувалися, εξίστημι (крайня ступінь подиву) і дивувалися, θαυμάζω (дивувались)^[25], коли оцінювали авторитетність апостолів. Ці почуття описуються так само, як і в багатьох випадках на служінні Ісуса Христа, коли люди зустрічалися з Божою дією, пережили релігійний досвід.

Також тут слід зауважити, що, викриваючи тих, хто противиться, Бог теж це робить їхньою рідною мовою. Читаючи текст, ми бачимо, що апостол Петро, звертаючись до тих, хто противиться, називає їх жителями Єрусалиму та Юдеями. Він закликає їх покаятися, говорячи з ними їхньою мовою – його мова записана в Діях і є набором прямих цитат як Писань Старого Завіту, так і слів Петра.

Святий Дух викриває всі народи світу

Святий Дух викриває світ грішників^[26]. Він робить це особисто. Господь говорить з грішниками тією мовою, якою вони думають. Їхні

^[25] *Біблійна Симфонія з ключем до єврейських та грецьких слів*. Видавець: Bob Jones University, Ed. Nelson Evangelistic Assotoation, 1999.

^[26] «А як прийде, Він світові виявить про гріх, і про праведність, і про суд» (Ів. 16:8).

думки то звинувачують, то виправдовують їхні вчинки під впливом сумління^[27]. Ми подумки «розмовляємо» самі із собою своєю рідною мовою. Це властиво всім, крім кількох відсотків людства. Відсутність внутрішнього монологу вважається захворюванням, а життя без внутрішнього голосу впливає на обробку мови у мозку. Це називається анедофазія.

Ще раз підкреслимо, що феномен, котрий описується, абсолютно не збігається з сучасними глосолаліями, що практикуються в неоевангельських, католицьких «харизматичних» церквах. Апостол Петро на проповіді на день П'ятидесятниці говорив мовою, зрозумілою слухачами і його слова були записані.

В сучасному звабленні глосолалії, ні присутні «слухачі», ні ті хто «говорять» – ніхто не розуміє значення звуків, що вимовляються. Ніхто не може довести та продемонструвати, що вимовляється осмислений текст – набір слів і звуків, поєднаних у речення, – що мають сенс якоюсь мовою.

Випробування «тлумачників», результати яких активно використовуються православними священиками у викритті практики п'ятидесятників, показують абсолютну некомпетентність «тлумачників» та хибність всього явища.

Так, священик Олег Стеняєв стверджує, що лінгвісти записували, аналізували та засвідчили, що глосолалії не є ні іноземними, ні стародавніми мовами^[28]. Також Олег Стеняєв розповів, що він особисто випробував «перекладача іншої мови». Він звершив молитву «Шма Ізраель» на івриті, але «тлумач» переклав її як «Праця, праця, алілуйя! Неси снопи, алілуйя! Збирай команду, працєю». Молитви «Барух Ата Адонай» (на івриті), молитву «Отче наш» (вимовлену латиною), Першу Суру з Корану (вимовлену арабською), поминальний Кадиш (на івриті) «тлумач» також переклав у тому ж дусі, як заклик до праці тощо^[29].

У дискурсі щодо мовного питання важливо, щоб навіть якщо людина не розуміє «іншу» мову, то це все одно має бути «мова», а не просто звуки. Говорячи про це, апостол Павло стверджує, що кожне слово в світі має сенс^[30]. Коли Святий Дух щось говорить людині, вона це розуміє. Внутрішній голос сумління викликає зрозумілу внутрішню розмову та думки, в процесі коли людина над цим розмірковує.

[27] «Діло Закону, написане в серцях своїх, як свідчить їм сумління та їхні думки, що то осуджують, то виправдують одна одну» (Рим. 2:15).

[28] Олег Стеняєв. Говорение на иных языках. Глоссолалия (Лекція у Суспільно-культурному центрі м.Благовіщенська) / YouTube : видеохостинг. — URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DWX9-89i-po&ab>

[29] Олег Стеняєв. Смех и грех – дар «Святого Духа» / YouTube : видеохостинг. — URL: https://www.youtube.com/watch?v=_AUgKkYUCgg&ab

[30] «Як багато, наприклад, різних мов є на світі, – і жадна з них не без значення!» (1 Кор. 14:10).

Про схожі мови

У світлі сучасного діалогу про схожість російської та української мови слід зазначити, що іноземці, які вивчили українську мову, майже не розуміють російську, крім окремих слів. Також іноземці, які вивчили російську – не розуміють українську автоматично. Самі росіяни не розуміють українську повністю, незважаючи на велику кількість запозичених слів.

Твердження про однаковість мов та їхню «зрозумілість» виникає у людей, які володіють обома мовами, наприклад, у російськомовних українців, які вивчали у школі українську та російську мови та регулярно стикалися з ними в побуті. В такому випадку обидві мови є їм такими, якими вони вільно володіють – одна рідною, а друга вивченою. Також є феномен «білінгва» – люди в яких дві рідні мови. Нерозуміння цього часто вводить в оману під час обговорення.

Відмінність мов та роз'єднання – результат гріха

«Потопи їх, Господи, і змішай їхню мову, бо я бачив беззаконня і лихослів'я в місті»^[31], – вигукує Давид. Страждаючий цар молиться про своїх зрадників і просить зупинити їхні наміри, розділивши їхні мови. Далі він наводить приклад колишньої близькості з тими, хто його тепер зраджує: *«мій приятель близький і знайомий мені, з яким солодко щиру розмову провадимо і ходимо до Божого дому...»*.

Щирі розмови, повне розуміння, спільне поклоніння Богу – ознаки єдності. А ознака ворожнечі – розділені мови та нерозуміння.

Для біблійного розуміння феномена «інших мов» та рішення про застосування тієї чи іншої мови для проповіді Євангелія необхідно розглянути зазначену в Біблії причину виникнення різних мов.

Святе Письмо каже, що напочатку *«І була вся земля одна мова та слова одні»* (Бут. 11:1). Для усної передачі Божої волі від однієї людини до іншої перешкод не було. Але через свою гріховність і гордість люди намірилися спільно зробити справу, котра Богові не до вподоби, – побудувати Вавилонську вежу та місто (Бут. 11:3). Господь зупинив небезпечні плани людей, змішавши їхні мови так, *«щоб не розуміли вони мови один одного»* (Бут. 11:7). Ця дія зупинила гріховний план. Потім Господь «розселив» їх по всій землі. Люди розійшлися, виконуючи цим Божу волю вже під зовнішнім тиском.

Мовний бар'єр є серйозною перешкодою для будь-якої масштабної справи. У Святому Письмі є приклади, коли земні царі, горді й могутні, щоб донести свою волю до великої кількості людей, були змушені звер-

^[31] Псалом 55:10 у переклад Турконяка. «Раздели языки их» по Синодальному. «Вигуби, Господи, та погуби языка їхнього, бо в місті я бачив насильство та сварку» за Огіенком.

татися до них їхньою, а не своєю рідною мовою. Наприклад, цар Артаксеркс, щоб донести свій наказ до всіх, зробив таке: *«І порозсилав він листи до всіх царських округ, до кожної округи письмом її, і до кожного народу мовою його, щоб кожен чоловік був паном у домі своєму, і говорив про це мовою свого народу»* (Ест. 1:22).

Також, вимушена необхідність пристосовуватися до розуміння чужої мови є проблемою для слухачів, а іноді свідченням про Божий гнів за гріх. Так, наприклад, це згадується в книзі Ісаї як покарання людей за небажання вчити Закону Божому своїх дітей: *«Тому незрозумілими устами й іншою мовою буде казати народові цьому»* (Ісаї 28:11).

Ця перешкода працює і в зворотному напрямку – люди, які не розуміють тих, хто знає істину, втрачають можливість її знати. Біблія говорить: *«ви того часу були без Христа, відлучені від громади ізраїльської, і чужі заповітам обітницї, не мавши надії й без Бога на світі»* (Еф. 2:12).

Кирило Єрусалимський у трактаті «Повчання огласительні і тайноводницькі» пише, що дар мов був подоланням бар'єрів, споруджених при Вавилонському стовпотворінні, називаючи його «другим змішанням»:

Галілеянин Петро і Андрій то перською, то мідійською мовою висловлювалися; Іоанн та інші апостоли всіма мовами говорили перед язичниками. <...> Друге змішання, протилежне першому, злому вавилонському змішанню. Бо при змішуванні мов першим було руйнування задуму, оскільки задум був богопротивним, тут же утвердження і поєднання думок, оскільки благочестивим був помисел. Через що відпадання, через те й відновлення^[32].

В Своєму плані Господь вирішив не видалити, але подолати проблему мовних відмінностей. В книзі Об'явлення ми зустрічаємо безліч спасених людей на Небесах, що належать до різних народів: *«І нову пісню співають вони, промовляючи: Ти достойний узяти цю книгу, і розкрити печатки її, бо Ти був заколений, і кров'ю Своєю Ти викупив людей Богові з усякого племені, і язика, і народу, і люду»* (Об'явл. 5:9).

З одного боку, дуже схоже, що на Небесах усі співатимуть однією мовою. Тобто, потрапляючи на Небеса, дар мов отримає кожен – усі будуть говорити, наприклад, янгольською мовою. З іншого боку, вони могли й вивчити «небесну мову». Або співати кожен своєю. Апостол Павло згадує про янгольські мови в множині^[33]. Іоанн же описує, що бачив і чув спів і Старців, що сидять на престолах, і голоси багатьох Ангелів навколо престолу і тварин... яких було темряви тем і тисячі

[32] *Библейский комментарий отцов Церкви и других авторов I-III веков. Новый Завет. V том: Деяния Апостолов. – С. 26.*

[33] *«Коли я говорю мовами людськими й ангольськими»* (1 Кор. 13:1).

тисяч. Він не вказує, що всі вони співали один текст в унісон. Це могли бути різні слова та різні твори поклоніння різними мовами.

Наприкінці часів Бог збере навколо себе усі народи з їхніми особливостями, культурами, мовами та звичаями та створить Своє Царство.

Вже згаданий раніше Петро Пеннер, пише:

З дня будівництва Вавилонської вежі народи мріяли про об'єднання людства та всіх народів в одне царство. Але Царство Христа відрізняється від людських спроб, котрі намагаються зменшити роль окремої людини, а також згладити відмінності людей, сімей, кланів і народів під певний стереотип або шаблон. У своєму єдиному Царстві Бог не має наміру зрівнювати особливості; різноманіття народів, мов і культур цінується і залишиться у новому Єрусалимі: "народи ходитимуть у світлі його, а земські царі принесуть свою славу до нього <...> І принесуть до нього славу й честь народів" (Об. 21:24–26)^[34].

Сучасне застосування дару мов в церкві

У сучасних обставинах нам не обов'язково очікувати, що Господь здійснить над проповідниками надприродну дію. По мірі сил, треба діяти за принципами, на які вказує Писання.

Г. Біл і Д. Карсон у книзі «Старий Завіт на сторінках Нового» вказують^[35], що образ зходження Духа і подальшого говоріння в Діях має прецедент, описаний у Числах 11:25. У давнину Бог дав дар сімдесяти старших Ізраїлю від Духа, що був на Мойсеї, через що вони почали про-рокувати. А потім Біблія повідомляє, що кілька людей, які були відсутні на тих зборах, отримали цей же дар. Перелякані люди хотіли їх умертвити, але Мойсей їх зупинив.

В Діях, подібно до цього, коли Дух спочив на учнях, їх чули як таких, хто «говорив про великі діла Божі» (Дії 2:11). Тобто, підкреслюється бажання Бога зробити цю практику загальною, а не долею обраних одиниць.

Принципи, на які це нам вказує, повинні застосовуватися до суспільних процесів, наприклад, до благовістя та поширення Звістки про спасіння. Це доручено кожному християнину і виражається у проголошенні Божих діл так, щоб воно відгукнулося у серці слухача.

Г. Біл і Д. Карсон вказують^[36] що в тексті немає прямої вказівки на те, що дар мов у Діях, це дія Божа протилежна до змішання мов, описаного в книзі Буття. Але перелік народів, що слухали учнів, котрі гово-

^[34] Петр Пеннер. *О языках и народах – Божий замысел в истории спасения народов: Вавилонская башня, Пятидесятница, Небесный Иерусалим.* – С. 33.

^[35] Г. Біл та Д. Карсон, ред. *Старий Завіт на сторінках Нового.* Том III. – С. 68.

^[36] Там само. – С. 69.

рили їхніми мовами, є алюзією на Буття 10 розділ, де перераховуються племена синів Ноевих та іменуються народами – «у їхніх народах» (Бут. 10:32). А в Діях, хоч список народів і не повний, слухачі називаються представниками «з усякого народу під небесами».

Різні думки отців церкви

Серед отців церкви немає згоди про те, чи говорили апостоли такою мовою, яка була спільною для всіх, але чудесним чином сприймалася слухачами як своя рідна – пише Беда Високоповажний у «Викладі Дій Апостолів 2.4»^[37] – чи учні по черзі, кожен розмовляли різними мовами, або лише один «Петро говорив від імені одинадцяти», як стверджує Йоан Златоуст (в «Гомілії на Дії Апостолів», 4)^[38].

Також немає єдиної думки про те, чи розуміли самі апостоли мову, якою говорили. Наприклад, Кассіодор (в «Роз'ясненнях Псалмів» 80.6) стверджує, що «апостоли, сповнені Святого Духа, розмовляли різними, хоч і не відомими їм мовами»^[39].

Навіть є думка, що історія, записана в Діях у другому розділі, лише алегорично вказує на те, що апостоли повідомили нове, досі невідоме, вчення Євангелія. Але ці ідеї, хоча є творчістю відомих та авторитетних людей, не витримують перевірки біблійним текстом.

З біблійної розповіді видно, що в той час, як чужинці раділи тому, що чують про справи Божі рідною мовою (Дії 2:8), для корінних жителів Єрусалиму це виглядало як невиразна вимова (Дії 2:13) п'яних людей. До них Петро і звернув свою проповідь з викриттям, від якого вони тремтіли.

Як стверджує Новий Біблійний коментар^[40], якщо приймати текст буквально, складається картина, що на День П'ятидесятниці учні отримали надприродну здатність говорити людськими іноземними мовами (ст. 6, 8, 11). В той же час висувається припущення, що, вихваляючи Бога, учні говорили ангельськими мовами, а коли Петро почав благовістити, він перейшов на людську мову.

Ангельські мови згадуються (в 1 Кор. 13:1) як такі, якими, поряд з різними людськими, говорив апостол Павло. І передбачається, що про ці ангельські мови йдеться в 1 Кор. 12 і 14 розділах як про інші, з чудодійними властивостями. Але, як ми вже згадували раніше, в Біблії є пряма вказівка, що Бог говорив з людьми (зокрема, з апостолом Павлом) їхньою рідною мовою. Також, коли Біблія наводить слова та

^[37] *Библейский комментарий отцов Церкви и других авторов I-III веков. Новый Завет. V том: Деяния Апостолов.* – С. 26.

^[38] Там само. – С. 30.

^[39] Там само. – С. 18.

^[40] *Новый библейский комментарий. Часть 3. Новый Завет.* – С. 238.

опис розмов янголів, або Бога до людей, це все описується як розмова людськими мовами.

Такі теорії не пояснюють невдач, котрих іноді зазнавали апостоли. Дії 14:8–20 описують випадок, коли Павло і Варнава долали мовні бар'єри без надприродного втручання. Вони зіткнулися із забобонами людей, які розмовляли по лікаонськи, та хотіли принести апостолам жертви. Через культурні відмінності апостолам ледь вдалося їх переконати не робити цього. Тут в них не виявилось знань чи обдарувань лікаонської мови, хоча перед цим вони продемонстрували чудо зцілення. На жаль, місцеві жителі здебільшого так і не прийняли Слово спасіння.

Проповідувати рідною мовою

Призначення дару інших мов, наданого учням на День П'ятидесятниці, стає зрозумілим з тексту обітниці: *«Та ви приймете силу, як Дух Святий злине на вас, і Моїми ви свідками будете в Єрусалимі, і в усій Юдеї та в Самарії, та аж до останнього краю землі»* (Дії 1:8). І ми бачимо, що, коли це сталося, люди з різних народів почули звістку апостолів своєю рідною мовою: *«чуємо ми, що говорять вони про великі діла Божі мовами нашими!»* (Дії 2:11).

В тексті *«І коли я не знатиму значення слів, то я буду чужинцем промовцеві, і промовець чужинцем мені»* (1 Кор. 14:11), апостол Павло вказує на проблему, яка виникає, якщо слухач не розуміє мови, якою говорить проповідник. Слухач і проповідуючий будуть «чужинцями» один одному. Це передбачає бар'єр та недовіру.

Теорія місіонерського служіння вимагає для досягнення народу проповідувати Євангеліє його рідною мовою та створювати національні церкви. Одним із бар'єрів для цього є «мовний бар'єр», який необхідно подолати.

Народи насамперед поділяє мовний бар'єр. Ті, хто розмовляє різними мовами, сприймають один одного як чужих. Дещо меншою мірою сказане стосується людей, які говорять на різних діалектах однієї й тієї ж мови^[41].

Тут, ми зустрічаємо визначення «розмовляючих». Це передбачає, що проповідувати потрібно не просто мовою, яку людина знає, а такою, якою вона розмовляє в повсякденному житті. Такі самі вимоги виникають, коли йдеться про діалекти однієї мови: *«Враховуючи такі бар'єри, християнські перекладачі дійшли висновку про необхідність перекладу Святого Письма не тільки на всі мови світу, але й на діалекти однієї і тієї ж мови»*^[42].

^[41] Миссиология: Библийский, исторический, культурный, стратегический аспекты: Учебное пособие / Под ред. А. Чацкого и Д. Овертона. – 278-279 с.

^[42] Там само. – С. 279.

Написано було єврейською, грецькою, римською

«А Пилат написав і написа, та й умістив на хресті. Було ж там написано: Ісус Назарянин, Цар Юдейський. І багато з юдеїв читали цього написа, бо те місце, де Ісус був розп'ятий, було близько від міста. А було по-гебрійському, по-грецькому й по-римському написано» (Ін. 19:19–20; Лк. 23:38).

Однією з чудових властивостей Біблії є правдивість. Вона не спрощує складних питань і свідчить про істину, навіть коли це виглядає «не вигідно». Так і в описуваній темі, Писання свідчить про те, що Бог не має наміру ігнорувати проблему мовного поділу.

Науковий факт – люди мають «рідну мову». Відповідно до найпоширенішої з концепцій^[43], рідна мова – це та, яку людина засвоює з раннього дитинства без спеціального навчання, перебуваючи у відповідному мовному середовищі.

Рідною мовою людина мислить без додаткового самоконтролю, за допомогою неї легко та природно висловлює свої думки в усній та письмовій формі. Нею людина володіє з максимальною глибиною та повнотою. Рідною мовою людині легше, швидше та простіше думається. Вона є найбільш звичною та зручною формою вираження думки та спілкування. Але, як ми можемо переконатися, люди не завжди розмовляють такою мовою. Протягом життя дитина або доросла людина, з різних причин, може опанувати іншу мову, якою буде думатиме та відчуватиме її рідною.

Також існує «мова етнічного самовизначення». Автори підручника «Соціолінгвістика» В. І. Беліков та Л. П. Крисін відрізняють поняття рідної мови від мови національної самоідентифікації, яку вони називають етнічною мовою^[44]. Рідна мова може відповідати національності, але може й не співпадати з нею. Особливо це зрозуміло, коли ми спостерігаємо глобальні міграційні процеси. Таку ідентифікацію людина визначає собі сама.

Державна мова підходить під визначення мови національної самоідентифікації. Залежно від внутрішніх пріоритетів у людей є різний підхід до визначення питання про комфортне для себе вживання мов. І Господь і суспільство не ігнорують цю властивість. Хоча люди часто використовують це питання для маніпуляцій. У прикладах з Понтієм Пилатом, коли він написав вирок трьома мовами – національною (єврейською), загальновідомою (грецькою) та державною (римською, латиною), – і в прикладі зі зверненням Павла до тисяцького по-грецьки, ми бачимо, що досягаються конкретні цілі. Посадові особи бувають

^[43] Беліков В. И., Крисин Л. П. *Социолингвистика*. – М., 2002.

^[44] Там само.

рухомі не так емоціями, або почуттями, як холодним розумом і необхідністю виконувати свій обов'язок.

Сучасна ситуація в Україні

Сучасна ситуація в Україні така, що люди, хоч і насилу та з помилками, з патріотичних міркувань, говорять та вчать українську мову. Через схожі процеси проходило більшість країн, які скидали ярмо та відновлювали національну ідентичність. Це необхідно також розуміти та використовувати для проповіді Євангелія так, щоб досягати кращого результату у проповіді спасіння.

Наприклад, у радянські роки серед євангельських духовних лідерів, які мали вплив на Волині та Поліссі, суттєво виділявся Мойсей Гітлін, єврей за національністю, утвердження євангельських поглядів якого відбулося у месіанській громаді Нью-Йорка. На початку 1920-х років він прагнув повернутися на батьківщину, у Кривий Ріг, для проповіді Євангелія своєму народові^[45].

Особистий досвід молодого Гітліна підказав йому, що для того, щоб успішно проповідувати Євангеліє, йому потрібно звертатися до слухачів їхньою рідною мовою. Тому місіонер успішно вивчив українську. Його сучасники у письмових спогадах, а також свідки його проповідей, відзначають Мойсея Гітліна як єдиного лідера міжвоєнного періоду, який проповідував для українців їхньою рідною мовою. Більше того, ставши директором біблійних курсів, де навчалися представники різних євангельських течій та різних національностей, він закликав їх молитися та проповідувати рідною мовою, повертаючись для місіонерської роботи до своїх регіонів. Схоже свідчення є про служіння проповідника Василя Перетряка^[46]. Проповідь та благовістя українських баптистів українською мовою сприяла їхній місіонерській діяльності. Це призвело до того, наприклад, що протягом 1928–1933 років чисельність баптистських громад на Галичині зросла з 15 до 67.

На рішення, яку мову проповіді обрати, впливатиме наше розуміння залучення слухача до суспільних процесів, його освіти, або, навпаки, його відокремленості від суспільства, рамки його локальної субкультури.

ВИСНОВКИ

◆ Зіставляючи Біблійну розповідь про Церкву та її першу проповідь людям з іншої культури, Старозавітні тексти, згадані вище приклади, бачимо, що Бог різноманітно демонструє Свою практику – проповідь Благої Вісті людям їхньою рідною мовою. Проповідувати Слово Боже

^[45] Ліна Бородинська. Як же кожен із нас чує власну мову? // Альманах *Богомисліє*, 2022, т. 32, №2. – С. 293.

^[46] Там само. – С. 294.

потрібно рідною мовою слухача. Під рідною мовою мається на увазі мова, якою людина думає та говорить у повсякденному житті. Громадське проголошення слід здійснювати мовою, яку використовують у повсякденному житті у цій місцевості. В особистому благовісті – рідною для слухача мовою, якою він думає та розрізняє внутрішній голос своєї совісті. «Дух Святий допомагає прояснити духовний зміст Писання не тільки віруючим людям, а й невіруючим, інакше б біблійні заклики покаятися і повірити Богу були б спрямовані в порожнечу. <...> Таким чином представник будь-якого народу чи етнічної групи має можливість входити в присутність Божу, використовуючи мову свого серця»^[47] – елегантно резюмує тему Геннадій Гололоб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Біблія. Книги Старого та Нового Заповіту* / Переклад Іван Огієнко. - Bibel Mission Germany. 2022.
- Біблійна Симфонія з ключем до єврейських та грецьких слів* / Видавець: Bob Jones University, Ed. Nelson Evangelistic Assotoation, 1999.
- Библейский комментарий отцов Церкви и других авторов I-III веков. Новый Завет, V том: Деяния Апостолов* / Русское издание под редакцией Н.А. Кульковой. – Тверь: Герменевтика, 2013.
- Беликов, С. И., Крысин, Л. П. *Социолнгвистика* / Д. С. Ушаков, В. И. Беликов и Л. П. Крысин, Д. Кристал. – М., 2002.
- Біл, Г., Карсон, Д., ред. *Старий Завіт на сторінках Нового*. Том III. – Черкаси, Колоквіум, 2010.
- Бородинська, Ліна. «Як же кожен із нас чує власну мову?» Мова, якою говорить церква // *Альманах Богомисліє*, 2022, т.32, №2. – С. 266-297.
- Гололоб, Геннадій. Язык и богодухновенность: Связана ли богодухновенность с языком библейского текста? // *Альманах Богомислие*, 2013, №12. – С. 50-59.
- Миссиология: Библейский, исторический, культурный, стратегический аспекты: Учебное пособие* / Под ред. А. Чацкого и Д. Овертона. – М.: Ассоциация «Духовное возрождение», 2001. - 608 с.
- Новый библейский комментарий*. В трех частях. Часть 3. Новый Завет. – СПб: Мирт, 2001.
- Осборн, Грант Р. *Герменевтическая спираль: общее введение в библейское толкование* / Пер. с англ. – Одесса: Евро-Азиатская Аккредитационная Ассоциация, 2009. – 728 с.
- Основні засади віри євангельських християн-баптистів*. Збірка публікацій. - Elkhart, USA, Russian Gospel Ministries, 1992.
- Пеннер, Петр. О языках и народах – Божий замысел в истории спасения народов: Вавилонская башня, Пятидесятница, Небесный Иерусалим // *Альманах Богомыслие*, 2021, №30. – С. 14-35.
- Петерсон, Девід. В союзі із Богом. – Одеса: Одеська Богословська Семінарія, 2024.
- Ян де Ваард, Юджин А. Найда. *На новых языках заговорят*. – СПб.: РБО, 1998.
- Safrai, Shmuel. *Spoken and Literary Languages in Time of Jesus*, S. Notley, M. Turpage, i B. Becker, *Jesus' Last Week*, (Brill, 2006), 1991.
- Tresham, Aaron. *The Languages Spoken by Jesus*, *The Masters Seminary Journal*, Spring 20/1 (Spring 2009) Pages 71-94.

[47] Геннадій Гололоб. Язык и богодухновенность. – С. 59.